

5. Щербань П.М. Навчально-педагогічні ігри у формуванні педагогічної культури майбутніх учителів історії і права: автореф. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / П.М. Щербань. – К., 2005. – 20 с.

В статье раскрывается сущность дидактических игр, их разновидность, целесообразность использования в профессиональной подготовке будущих учителей истории.

Essence of didactic games, their different types, expedience of the use in the process of professional preparation of future teachers of history have been considered in the article.

УДК 7.01/.03:378.14:37.011.3-051

ББК 74.58 +85

Т.Д. Грінченко
м. Вінниця, Україна

ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКОГО ДОСВІДУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ: ІНТЕГРАТИВНИЙ ПІДХІД

Постановка проблеми. Справжнім національно-культурним надбанням нашої держави є традиції, що склалися у галузі мистецької освіти. Вони є беззаперечним фактором впливу на духовний розвиток підростаючого покоління, вагомим чинником формування його національної самосвідомості, почуття відповідальності за майбутнє процвітання країни. Основним показником якості професійної підготовки майбутніх вчителів музики є рівень сформованості їх мистецького досвіду, що характеризується наявністю у студентів факультетів музичного мистецтва повних і усвідомлених мистецьких знань і на їх основі широкої розвиненості умінь і навичок у різноманітних видах мистецької та музичної діяльності.

Інтегративний напрямок мистецької освіти закладає фундамент багатогранного розвитку особистості, становлення якої в процесі навчання музики чи у контакті з іншими видами мистецтв відбувається у поєднанні пізнавальних, емоційно-мотиваційних та діяльнісних складових. Глибинне осягнення художніх творів встановлює тісний зв'язок життєвого досвіду індивіда з досвідом, який людство набуло в процесі створення мистецтва, визначає умови входження молодих людей у світ, де масова експансія субкультури може здійснити свою негативну перетворювальну функцію. За цих умов формування мистецького досвіду стає необхідною складовою підготовки майбутніх педагогів-музикантів, на плечі яких покладається становлення базису музичної ієрархії країни, виховання майбутніх співаків, диригентів, композиторів, виконавців, тих людей, від яких буде залежати змістовність і якість музичної культури нашої держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволяє стверджувати, що проблема виявлення особливостей сучасної мистецької освіти, розробка моделей її якісного оновлення є предметом дослідження науковців різних країн: Е. Абдулліна, О. Абдуліної, Л. Аладової, Ю. Алієва, В. Андрющенко, Л. Арчажнікової, Н. Білої, Б. Бриліна, К. Васильківської, А. Капської, Л. Кондрацької, І. Медведєвої, О. Олексюк, В. Орлова, Г. Падалки, С. Подворної, В. Прокопцевої, І. Прокоф'євої, Л. Рапацької, Н. Свещинської, К.Станіславської, М. Ткач, В. Федорчук, П. Харченко, А. Цикіна, Т. Шевченко, О. Щолокової.

Разом з тим, цілий рід завдань залишається невирішеним. Одним із основних є непідготовленість наших випускників до широкого діапазону видів педагогічно-мистецької діяльності, якою їм доводиться займатися у рамках своєї професії. На сьогоднішньому етапі розвитку мистецької освіти виникає потреба змістового узгодження викладання споріднених дисциплін гуманітарного циклу - культурології, філософії, теорії, історії музики із

засвоєнням фахових інструментальних та вокально-диригентських дисциплін. Переважна відсутність у навчальних планах таких курсів, як «Суміжні мистецтва», «Історія мистецтва», «Психологія мистецтва», «Філософія мистецтва» призводить до того, що інтегрування навчальної інформації у цілісну систему знань покладається на самих студентів.

Метою даної статті є висвітлення можливостей практичного застосування інтегративного підходу у фаховій підготовці майбутніх педагогів-музикантів, пошук шляхів удосконалення формування мистецького досвіду студентів факультетів музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу. У процесі навчання вчителя музики викладання музичних дисциплін має поєднуватись з універсальною мистецькою підготовкою, формуванням мистецьких знань на історико-культурних засадах та набуттям навичок мистецької діяльності. Змістовою опорою фахової підготовки слід визнати фундаментальні знання мистецтва, як засіб пізнання та естетичного засвоєння світу. Випускник мистецького вузу має володіти уміньми застосовування на практиці педагогічно доцільних художніх аналогій між музикою та іншими галузями мистецтва, бути готовим до викладання у загальноосвітніх школах інтегрованого курсу «Мистецтво» [3], до формування в учнів ціннісних мистецьких орієнтацій та необхідних базових компетентностей для забезпечення потреб їх самореалізації та духовного самовдосконалення.

Результатом розрізненості змісту підготовки майбутніх педагогів-музикантів на конкретні дисципліни та відсутності узгодженості між ними є недосконалість системності знань студентів, необхідних для їх майбутньої практичної діяльності. Зі слів Л.Арчажнікової, така системність має «спиратися на принципи міжпредметних зв'язків, без цього вони не можуть засвоюватись і плідно використовуватись» [1:55]. Практика традиційної вузівської освіти, заснована на предметно-дисциплінарних принципах, далеко не завжди відповідає характеру майбутньої діяльності спеціаліста, особливо у галузі музично/мистецької педагогіки. Дидактична зорієнтованість вишу на підготовку вчителя-предметника іноді призводить до того, що достатній об'єм теоретичних знань він не спроможний застосовувати на практиці.

Вихід із ситуації, що склалася, ми вбачаємо в застосуванні у підготовці майбутніх педагогів-музикантів інтегративних напрямків навчання, створенні такої системи, яка б забезпечувала формування компетентного, самостійного, затребуваного на ринку праці педагога-професіонала. Необхідною умовою застосування досвіду інтеграції є наявність основоположної мети, реалізація якої здатна забезпечити цілісність навчального процесу майбутніх педагогів-музикантів, навчити студентів ставленню до спілкування з творами мистецтва з позицій різних галузей знань, формувати у них уміння й навички здійснення власних творчих проєктів. Реалізація інтегративного підходу забезпечує самовизначеність та самореалізацію майбутніх фахівців у різних сферах професійної та суміжних із нею видах діяльності, сприяє розвитку аналітичного мислення.

Ефективним підґрунтям мистецької діяльності майбутніх педагогів-музикантів, а в кінцевому результаті – її підсумком, перетвореною формою є мистецький досвід, як самодостатнє структурно-динамічне утворення, система відношень особистості зі світом і з самим собою. У даному понятті категорія «мистецтво» вказує на шлях до майстерності, мудрості, що засновує [4:104], висуває нові ідеї, здійснює пошук досягнення досконалості, виражає інтуїтивні вміння і навички, їх активне й конкретне вживання та загальну гармонію. Категорія «досвід» доводить наявність у даному понятті пізнавально-когнітивного компоненту й виступає в якості засобу пізнання. Знання про світ і про себе сконцентровані в мистецькому досвіді у формах самостійного художнього мислення, здатності до наведення художніх зв'язків, володінні практичними навичками мистецької діяльності та досвідом використання потрібних засобів для досягнення поставленої мети.

Проведене дослідження стану сформованості мистецького досвіду у студентів факультетів музичного мистецтва підтверджує необхідність впровадження у навчальний процес спецкурсу «Основи мистецького досвіду» [2], який стане підґрунтям теоретично-практичного засвоєння майбутніми педагогами-музикантами основ світового мистецтва, ґрунтовного вивчення його видів, стильових напрямків, течій, форм і жанрів, розкриє перед учителем музики великі можливості творчого пошуку, дозволить використовувати весь накопичений багаж знань в галузі музичного мистецтва і мистецтва взагалі. Такий підхід сприяє розвитку творчої природи професійної діяльності вчителя музики: він відкриває можливості для удосконалення художнього виховання учнів як в процесі поурочної так і позакласної роботи в школі.

Спецкурс «Основи мистецького досвіду» складається з лекційно-теоретичного та практичного розділів. Його головною метою є підготовка висококваліфікованого конкурентоспроможного фахівця, здатного до глибинного осягнення музичних творів, вчителя, який зуміє реалізувати у шкільному навчанні виховний вплив мистецтва, прищепити любов до нього своїм учням, збагатити їх духовність, виховати в них потребу у художньому спілкуванні. Концептуальність даної мети полягає у спрямованості навчально-виховного процесу на факультетах музичного мистецтва на виховання вчителя музики, як дієвої цілісної людини мистецтва, вчителя творця, здатного до активної самореалізації у мистецькій діяльності.

Інтегративний напрямок навчальної програми спецкурсу полягає у тому, що вона спирається на знання, вміння і спеціальні навички студентів, добуті ними у довузівський період та на різних етапах навчання у вузі з наступних дисциплін: «Історія музики», «Аналіз музичних форм», «Історія зарубіжної культури», «Етика і естетика», «Основний музичний інструмент», «Постановка голосу», «Основи диригування», «Інструментально-ансамблеве музикування», «Педагогічні основи виконавської практики», «Основи мистецької педагогіки», «Акомпанемент та імпровізація» та інших. Зміст програми курсу виходить із можливості поєднати ці знання в єдину систему, основу на вивченні характерних ознак мистецьких стилів і напрямків, систему формування мистецького досвіду та її практичного застосовування в оволодінні студентами основами мистецької діяльності.

Даний курс розроблено з урахуванням наступності з інтегрованим курсом «Мистецтво» для 5-8 класів загальноосвітніх шкіл. Його зміст, у відповідності до змісту вказаного курсу, структурований за моделлю поліцентричної інтеграції знань, яка передбачає домінантність двох змістовних ліній – «Музичне мистецтво» та «Образотворче мистецтво» з елементами вивчення синтетичних мистецтв – літератури, театру, кінематографу.

Основними завданнями курсу є формування мистецького досвіду майбутніх педагогів-музикантів, виховання у них ставлення до мистецьких творів, як до способу світо- і самопізнання, розвиток мистецько-пізнавальних інтересів, здатності переосмислювати об'єктивну реальність у відповідності до отриманих вражень від художнього спілкування, формування у майбутніх вчителів музики системи мистецьких знань, інформаційно-пізнавальних компетентностей, вміння глибоко сприймати, аналізувати і відтворювати програмні музичні твори, виховання здатності до використання набутих знань і умінь у самостійній мистецькій діяльності, сприяння розвитку мистецьких здібностей майбутніх вчителів музики та навичок організації навчально-виховної роботи в школі на пріоритетних засадах мистецької освіти.

Відповідно до мети і завдань курсу основною формою засвоєння його теоретичної частини є лекційні заняття, що тісно пов'язані з практичною частиною, розрахованою на позааудиторну, творчу роботу зі студентами. Особливо важливим в умовах педагогічного вузу ми вважаємо втілення у навчальний процес творчого проекту організації та проведення традиційних форм звітності з фахових дисциплін (контрольні модулі, заліки, іспити) у формі публічних концертів, конкурсів, фестивалів, олімпіад; підготовку та проведення низки мистецько-виховних заходів під загальною назвою «Мистецтво як засіб пізнання світу»,

режисуру факультетських свят, присвячених видатним мистецьким подіям, проведення диспутів, бесід, круглих столів, публічних обговорень філармонійних концертів, відвідин театральних вистав, зустрічей з видатними людьми рідного краю, тощо.

У лекційній частині спецкурсу (*Змістовий модуль 1*), що має назву «Основи мистецького пізнання і розуміння» студентам факультетів музичного мистецтва пропонується ознайомлення з феноменом художнього спілкування, як основним засобом інтелектуального розвитку особистості. Засвоєння теми «Мистецтво як засіб пізнання світу і себе у світі» має відбуватися у розкритті етимології поняття «мистецтво», ознайомленні з історією його виникнення та виражальносмисловою сутністю, класифікацією за видами. Обов'язковим є усвідомлення студентами важливості розвитку власної історичної свідомості та застосування рефлексивних дій, як основної умови створення та сприйняття творів мистецтва, тощо.

Однією із педагогічних умов формування мистецького досвіду майбутніх вчителів музики визнано застосування у їх фаховій підготовці герменевтичних методів навчання. Така постановка питання вимагає ґрунтовного ознайомлення студентів з герменевтикою, як способом незалежного міркування, мистецтвом інтерпретації, з універсальністю герменевтичної категорії «розуміння» та визнанням мови мистецтва активним учасником процесу художнього спілкування. Відповідне ставлення до художньої мови вимагає вивчення її специфіки та семантичних значень. З цією метою у програму спецкурсу включено обов'язкове засвоєння студентами видів та жанрів образотворчого мистецтва: засобів виразності графіки (лінія, штрих, пляма), живопису (властивості кольорів, поняття лінійної та повітряної перспектив), скульптури (форма, об'єм, фактура), видів та способів виконання барельєфу, воскового живопису, гліптики, горельєфу, декоративно-прикладного мистецтва, іконопису, каліграфії, медального мистецтва, художнього різьблення.

Важливе місце у побудові навчальної програми спецкурсу «Основи мистецького досвіду» відведено стильовому підходу до вивчення мистецтва, періодизації його розвитку, розкриттю понять «стиль епохи», «національний стиль», «індивідуальний стиль митця», засвоєнню великих європейських стилів – античності, готики, Ренесансу, бароко, класицизму, романтизму, реалізму, імпресіонізму, художніх напрямів мистецтва ХХ століття: від модернізму до постмодернізму.

Необхідною умовою формування мистецького досвіду та набуття студентами навичок мистецької діяльності є здійснення ними самостійного спілкування із художніми, історичними, філософськими, літературними джерелами та широке звернення до засобів електронної комунікації Internet, яка відкриває якісно нові можливості для вивчення історії мистецтв, робить доступними для пізнання шедеври образотворчого мистецтва як з найкращих музеїв світу, так і з приватних мистецьких колекцій, шедеври музичного мистецтва у виконанні найвидатніших майстрів. Для кращого засвоєння навчального матеріалу ми пропонуємо ознайомлення з такими інтернет-сторінками як <http://www.artlib.ru>, www.artpaint.kiev.ua, www.cupola.com, <http://www.youtube.com> та інші. Також, на допомогу студентам у засвоєнні даного курсу ми розробили спеціальний «Індивідуальний пакет мистецьких знань» - електронну версію лекційно-теоретичного курсу «Основи мистецького досвіду».

Особливістю змісту практичного розділу спеціалізованого курсу «Основи мистецького досвіду» (*Змістовий модуль 2*) є надання студентам можливостей для творчого використання набутих за період навчання мистецьких знань, умінь, навичок. Застосування особистісно-орієнтованого підходу уможливорює на досить ранньому етапі навчання визначення пріоритетності однієї або ж декількох фахових дисциплін, до яких студент має найбільшу схильність. Саме демонстрація у публічних концертах, фестивалях, конкурсах вивчених програмних творів, ґрунтовна підготовка до цих виступів, мають стати засобом розвитку

талантів студентів, навчанням, орієнтованим на максимальне прогресування від природи закладених здібностей.

Велика увага має приділятися розвитку схильностей студентів і до інших видів мистецтв – літератури, поезії, живопису, дизайну, прикладного мистецтва. Саме з цією метою у практичну частину курсу введено заходи, на яких студентам буде надаватися можливість для демонстрації перед своїми однокурсниками, друзями, батьками самостійних спроб створення художніх творів, при чому, ці заходи можуть поєднувати у собі виконання авторських пісень, поезій, демонстрацію малюнків, картин, покази витворів ужиткового мистецтва.

Висновок. Інтегративний напрямок мистецької освіти забезпечує її успішність та ефективність у поєднанні з позитивністю ставлення студентів до своєї майбутньої професії, цілеспрямованим налаштуванням на художнє спілкування з чітким усвідомленням того, що цей процес створює умови для власного художньо-інтелектуального зростання, самопізнання й саморозвитку, визначення на основі минулого індивідуального художньо-естетичного досвіду і розумово-творчої активності, мистецької та життєвої позиції, що є основною ознакою набуття мистецького досвіду. Кожен студент має усвідомити, що його майбутня діяльність не обмежується лише проведенням уроків музики, а є значно ширшою: як правило, вчитель музики у школі відповідає за все її мистецьке життя, створює шкільні художні колективи, є організатором та режисером масових шкільних свят, іноді, попадаючи у невеликі містечка чи села, на нього покладається організація духовного життя цих населених пунктів. Саме тому, у період навчання він має готувати себе до активної мистецької діяльності, сприймати спецкурс «Основи мистецького досвіду» та в цілому процес навчання у виші, як творчість.

Література:

1. Арчажникова Л. Г. Профессия – учитель музыки: Книга для учителей. / Л.Г.Арчажникова; М.: Просвещение, 1984. — 111 с.
2. Грінченко Т.Д. Навчальна програма та методичні матеріали до спецкурсу «Основи мистецького досвіду». / Тетяна Дмитрівна Грінченко // Вінницький державний педагогічний університет ім. М.Коцюбинського, 2010. – 46 с.
3. Програма «Мистецтво» для середньої ЗОШ 5-8 кл. / Масол Л.М, Гайдамака О., Городенко В. та ін. – К.: Перун, 2005.
4. Сурио Э. Искусство и философия./ Эжен Сурио // Вопросы философии. -1994. - № 7-8. - С. 104 – 118.

Стаття присвячена проблемі практичного застосування інтегративного підходу до формування мистецького досвіду майбутнього вчителя музики у фаховій підготовці.

Ключові слова: мистецький досвід, досвід інтеграції мистецтв, мистецька освіта.

Статья посвящена проблеме практического применения интегративного подхода к формированию художественного опыта будущих учителей музыки в профессиональной подготовке.

Ключевые слова: художественный опыт, опыт интеграции искусств, художественное образование.

The article is devoted the problem of practical application of integrativnogo approach to forming of artistic experience of future music master in professional preparation.

Keywords: artistic experience, experience of integration of arts, artistic education.